

Anna Fiedeń
Uniwersytet Rzeszowski
anna.fieden@o2.pl

O twórczości Anny Frajlich na Uniwersytecie Rzeszowskim

Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Tu jestem/ zamieszkuję własne życie”. Twórczość poetycka, prozatorska i epistolarna Anny Frajlich

Międzynarodowa Konferencja Naukowa „*Tu jestem/ zamieszkuję własne życie*”. *Twórczość poetycka, prozatorska i epistolarna Anny Frajlich* odbyła się 24–25 października 2016 roku w Uniwersytecie Rzeszowskim. Uczelnia na dwa dni stała się centrum intelektualnej wymiany myśli na temat literatury emigracyjnej. Gościem honorowym konferencji była profesor Columbia University Anna Frajlich.

Anna Frajlich jest poetką, autorką utworów prozatorskich, eseistką. Od roku 1970 mieszka w Stanach Zjednoczonych. Urodziła się w czasie wojny w kirgiskiej osadzie Katta-Tałdyk w ówczesnym ZSRR. Po powrocie do Polski w 1945 roku wraz z rodziną zamieszkała w Szczecinie, gdzie w wieku kilkunastu lat zadebiutowała jako poetka. Następnie przeprowadziła się do stolicy i na Uniwersytecie Warszawskim ukończyła studia polonistyczne. Pod wpływem wydarzeń marca 1968 roku zdecydowała się na wyjazd z kraju. W Stanach Zjednoczonych otrzymała pracę lektorki języka polskiego na Uniwersytecie Stanowym Stony Brook (1970–1971), a od roku 1981 jest akademickim nauczycielem języka polskiego i literatury na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku. W roku 1991 obroniła pracę doktorską na Wydziale Sławistyki New York University – monografię *Obraz Rzymu w poezji rosyjskich symbolistów*.

Do roku 1989 opublikowała na emigracji następujące zbiory wierszy: *Aby wiatr namalować* (Oficyna Stanisława Gliwy, Londyn 1976), *Tylko ziemia* (Oficyna Poetów i Malarzy, Londyn 1979), *Indian Summer* (Sigma Press, Albany, N.Y. 1982), *Który las* (Oficyna Poetów i Malarzy, Londyn 1986).

W Polsce pierwszy tom *Ogrodem i ogrodzeniem* (Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, Warszawa) ukazuje się w 1993 roku. Później wydane zostają następujące zbiory: *Jeszcze w drodze* (Nowa, Warszawa 1994), *W słońcu listopada* (Wydawnictwo Literackie, Kraków 2000), *Znów szuka mnie wiatr* (Czytelnik, Warszawa 2001), *Łodzią jest i jest przystanią* (Wydawnictwo Forma, Szczecin, Bezrzecze 2013). W 2010 roku autorka wydała zbiór prozatorski *Laboratorium* (Wydawnictwo Forma, Stowarzyszenie Oficyna, Szczecin, Bezrzecze), w rok później eseje *Czesław Miłosz. Lekcje* (Wydawnictwo Forma, Szczecin, Bezrzecze). Część poezji została przetłumaczona na język angielski – *Between Dawn and the Wind: Selected Poetry / Pomiędzy świtem i wiatrem* (Host Publications, Austin 2006, wydanie dwujęzyczne, wybór i przekład Reginy Grol) i na język francuski – *Le vent, à nouveau me cherche / Znów szuka mnie wiatr* (Editinter Eds, Soisy-sur-Seine 2012, wydanie dwujęzyczne, przekład Alice-Catherine Carls). Wiersze poetki obecne są w antologiach: *Introduction to Modern Polish Literature* (1982), *Columbus Names of Flowers* (1984), *Od Staffa do Wojaczka* (1985).

Poetka od początku emigracyjnego exodusu swoje życie koncentruje wokół spraw polskiej kultury i współpracowała z polskimi instytucjami na obczyźnie, między innymi z Rozgłośnią Polską Radia Wolna Europa, była także organizatorką międzynarodowej konferencji poświęconej twórczości Józefa Wittlina, której pokłosiem jest opracowany przez nią zbiór esejów *Between Lvov, New York and Ulysses' Ithaca: Józef Wittlin – Poet, Essayist, Novelist*.

Autorka *Laboratorium* publikowała w najbardziej uznanych pismach emigracyjnych: londyńskich „Wiadomościach” (lata siedemdziesiąte ubiegłego wieku), paryskiej „Kulturze” (lata osiemdziesiąte), nowojorskim „Przeglądzie Polskim” (wówczas dodatku do „Nowego Dziennika”). Była także członkinią redakcji „Tygodnika Nowojorskiego”. Jej teksty ukazywały się również w prasie krajowej: w „Rzeczpospolitej” (do 2005 roku) i w „Tygodniku Powszechnym” (do 2007). Obecnie jest związana z czasopismami: „Akcent”, „Migotania”, „eleWator” i „Kwartalnik Artystyczny”. Anna Frajlich i jej twórczość były wielokrotnie honorowane. Wśród najważniejszych należy wymienić: Nagrodę Fundacji Kościelskich, Nagrodę Fundacji Władysława i Nelly Turzańskich oraz Nagrodę Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie. W 2002 roku została odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Zasługi RP. Jest także honorowym ambasadorem Szczecina.

Symposium naukowe poprzedził wieczór autorski Anny Frajlich prowadzony przez Janusza Pasterskiego. Czytając wiersze, autorka uzupełniała je komentarzem dotyczącym własnej biografii, jej emigracyjnego kontekstu. Temu lirycznemu spotkaniu towarzyszył wernisaż wystawy *Horyzont powrotu*, na której zgromadzono prace artystów Wydziału Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego inspirowane poezją Anny Frajlich. Ich autorami byli: Tadeusz Błoński, Maria Górecka, Stanisław Górecki, Dorota Jajko-Sankowska, Marlena Makiel-Hędrzak (komisarz wystawy), Marek Pokrywka, Renata Szyszlak, Ag-

nieszka Jankowska, Krystyna Gawron, Joanna Janowska-Augustyn oraz Józef Jerzy Kierski, którego rzeźba *Jesteś* została подарowana Annie Frajlich.

Na konferencji „*Tu jestem/ zamieszkuję własne życie*”. *Twórczość poetycka, prozatorska i epistolarna Anny Frajlich* wystąpiło 38 prelegentów z kilkunastu ośrodków naukowych w kraju i z zagranicy: ze Stanów Zjednoczonych – University of Tennessee at Martin (Martin, TN), Columbia University (New York), Shevchenko Scientific Society (New York), Harriman Institute (New York), z Kanady – University of British Columbia (Vancouver), z Włoch – Università degli Studi di Firenze, oraz z centrów krajowych: IBL PAN w Warszawie, UMCS w Lublinie, KUL w Lublinie, Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Uniwersytetu Szczecińskiego, Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, a także organizatorzy spotkania z Uniwersytetu Rzeszowskiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Spuścizna literacka i naukowa Anny Frajlich stanowi bardzo rozległy i ważny materiał badawczy. Intencją organizatorów konferencji było zatem wskazanie i omówienie głównych problemów twórczości oraz działalności badawczej autorki *W słońcu listopada*. Podjęto także próbę usytuowania tego dorobku we współczesnej literaturze polskiej.

W imieniu organizatorów uczestników konferencji powitali dr hab. prof. UR Jolanta Pasterska z Uniwersytetu Rzeszowskiego i prof. dr hab. Wojciech Ligęza z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Konferencję uroczystie otworzył Prorektor ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą Uniwersytetu Rzeszowskiego prof. zw. dr hab. Marek Koziorowski. Wystąpieniem rozpoczynającym obrady plenarne pierwszej części sympozjum był referat *O Annie Frajlich i jej wierszach – z nagrodą w tle* wygłoszony przez dr hab. prof. IBL PAN Beatę Dorosz. Kolejne dwa odczyty: prof. Wojciecha Ligęzy pt. *Wobec upływającego czasu. O twórczości Anny Frajlich* oraz dr Justyny Budzik – *Anny Frajlich wymiary czasu „niepowtarzalnego i nienazwanego”*, dotyczyły problemu czasu w twórczości Autorki *Znów szuka mnie wiatr*. Następnie dr hab. prof. UJK Zbigniew Trzaskowski w wystąpieniu *Habitus poetycki Anny Frajlich* mówił o cechach dystryktywnych tej poezji i sposobach ich literackich realizacji.

W drugiej części konferencji zaprezentowano ustalenia dotyczące motywu podróży w twórczości autorki *Ogrodem i ogrodzeniem*, rozpatrywanego w znaczeniu geograficznym, egzystencjalnym i metafizycznym. Te kwestie zdominowały wystąpienia prof. dra hab. Mariana Kisiela – *Zawsze w podróży. Poezja Anny Frajlich*, dra Bogusława Wróblewskiego – *„My z wieku minionego” O twórczości poetyckiej Anny Frajlich*, prof. dra hab. Sławomira Jacka Żurka – *Poezja Anny Frajlich wobec dziedzictwa kulturowego judaizmu. O wierszach izraelskich* oraz prof. dr Alice-Catherine Carls – *Life Transcended: Memorialization in the Poetry of Anna Frajlich*.

Kolejna tura obrad odbywała się w sekcjach i obejmowała cztery bloki tematyczne. W pierwszym podjęte zostały zagadnienia tożsamości. Dr hab. Bar-

bara Czarnecka mówiła o identyfikacjach Anny Frajlich – *Kim jest, kim bywa poetka*, a o roli Nowego Jorku jako miejscu egzystencji rozważania wiedli: dr hab. Kazimierz Adamczyk – *Nowojorska przystań Anny Frajlich* oraz mgr Katarzyna Niesporek – *Miejsce na ziemi: Nowy Jork. O poezji Anny Frajlich*. Drugi z bloków tematycznych dotyczył kwestii ontologicznych. Dr hab. prof. UR Alicja Jabubowska-Ozóg wygłosiła referat „*Między chaosem a harmonią świata*” – *wiersze Anny Frajlich*. Problematykę biologicznego wymiaru człowieka w twórczości autorki *Ogrodem i ogrodzeniem* uczynili przedmiotem swoich rozważań: dr hab. prof. UKW Ewa Górecka – „*Ciemne korytarze*”. *O poetyckich obrazach ciała w poezji Anny Frajlich* oraz dr Ewa Bartos – *Tropy cielesności w poezji Anny Frajlich*. W kolejnym kręgu tematycznym znalazły się zagadnienia związane z obrazem Polski oraz z motywem pamięci w omawianej poezji. Poświęcone im były wystąpienia dr hab. Józefa Wróbla – *Polska w emigranckiej perspektywie w poezji Anny Frajlich-Zajęc* i dr Stanisława Dłuskiego – *Pamięć i człowiek w poezji Anny Frajlich*. Inną grupę tematów omówiły mgr Anna Fiedień, która skoncentrowała się na milczeniu – *Poezja Anny Frajlich w świetle poetyki negatywnej*, dr Agata Paliwoda, która przybliżyła kwestię pamięci w perspektywie personalnej – *Poezja funeralna. O dwóch tryptykach Anny Frajlich*, oraz mgr Joanna Gościńska prezentująca *Poetyckie portrety kobiet w zbiorze „Aby wiatr namalować” Anny Frajlich*.

W drugim dniu obrad podjęto trzy aspekty twórczości Anny Frajlich. Pierwszy z nich dotyczył tekstów krytycznoliterackich, o czym mówili: dr hab. Rafał Moczkodan w odczycie *Strategie krytycznoliterackie Anny Frajlich* oraz dr hab. prof. UR Janusz Pasterski w wystąpieniu *Mitosz Anny Frajlich*. Z kolei dr hab. Anna Wał zaprezentowała referat traktujący o twórczości epistolarnej poetki – *Wygnańcy 1968 roku w świetle listów Felicji Bromberg, Anny Frajlich, Władysława Zajęca „Po Marcu – Wiedeń, Rzym, Nowy Jork”*. Referat dr hab. prof. UwB Violetty Wejs-Milewskiej traktował o *Powinnościach dziennikarskich Anny Frajlich*.

W drugim z bloków tematycznych przedstawiono ustalenia na temat przekładów poezji autorki *Aby wiatr namalować* oraz jej działalności badawczej. Mgr Marcin Wyrembelski omawiał przekłady włoskie („*Ocean między nami*” – *wiersze Anny Frajlich w przekładzie na język włoski*), dr Wasyl Machno mówił o tłumaczeniach na ukraiński (*Anna Frajlich po ukraińsku*), dr Arkadiusz Luboń w referacie „*Aklimatyzacja poezji*”. *Polsko-amerykański tom wierszy Anny Frajlich „Between Dawn and the Wind”* analizował problemy translacji w dwujęzycznym tomie Poetki. Dr Jacek Hajduk z kolei wygłosił odczyt dotyczący rozprawy doktorskiej Anny Frajlich *Rzym rosyjskich symbolistów. Wokół książki Anny Frajlich „The Legacy of Ancient Rome in the Russian Silver Age”*.

W ostatniej części obrad zaprezentowano dwa referaty. Pierwszy z nich – dra Jana Wolskiego, dotyczył znajomości poetki ze Stanisławem Gliwą (*Anna Frajlich – Stanisław Gliwa. Kulisy przyjaźni*). Sympozjum zamykało wystąpienie dr hab. prof. UR Jolanty Pasterskiej „*Ja nie znałam zapachu tej ziemi*”.

Obrazy Kirgizji w dzienniku podróży „Dach Świata jeszcze raz” – badaczka dokonała analizy zapisków z powrotu poetki do miejsca urodzenia. Warto podkreślić, że niektóre z tropów wskazanych przez prelegentów były dyskutowane jeszcze przez długi czas po formalnym zakończeniu obrad.

Konferencję zorganizowali Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Rzeszowskiego, Zakład Teorii i Antropologii Literatury, Pracownia Badań i Dokumentacji Kultury Literackiej oraz Katedra Historii Literatury Polskiej XX Wieku (Wydział Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego). Komitet naukowy sympozjum tworzyli: dr hab. prof. UR Jolanta Pastarska (UR, przewodnicząca), prof. zw. dr hab. Stanisław Uliasz (UR), prof. dr hab. Wojciech Ligęza (UJ), dr hab. Józef Wróbel (UJ), dr hab. prof. UR Zenon Ożóg (UR), dr hab. Kazimierz Adamczyk (UJ); zaś członkami komitetu organizacyjnego byli: mgr Anna Fiedeń (sekretarz), mgr Michał Żmuda, mgr Paweł Szczyrek, mgr Izabela Zahaczewska, Erwina Dybisz, Anna Mucha, Gabriela Sokołowska.

Międzynarodowa konferencja „*Tu jestem/ zamieszkuję własne życie*”. *Twórczość poetycka, prozatorska i epistolarna Anny Frajlich* była kolejnym ważnym i cennym spotkaniem badaczy literatury emigracyjnej zorganizowanym przez Zakład Teorii i Antropologii Literatury, Pracownię Badań i Dokumentacji Kultury Literackiej Uniwersytetu Rzeszowskiego. Doceniając te inicjatywy, Anna Frajlich przekazała organizatorom sympozjum swoją korespondencję z emigrantem Stanisławem Gliwą – artystą drukarzem, linorytnikiem pochodzącym spod Rzeszowa. Dar ten wzbogacił archiwalia zgromadzone w Pracowni Badań i Dokumentacji Kultury Literackiej Uniwersytetu Rzeszowskiego.